

TİASAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 4, Sayı: 11, Haziran 2017, s. 1-27

Sinan ÇAYA¹

LİSANIN İNCELİKLERİ VE SOSYAL GETİRİLERİ

Özet

Ana dile hâkimiyet derecesi birey için psikolojik ve sosyolojik boyutlar içeren bir konudur; kişinin sosyal statüsünü (orun) belirlemede bir etkidir. Ana dile iyi hâkim olamayıp bir sosyal yoksunluk nedenidir. Ana dilinde meramını güçlü bir şekilde ifade ediyor olmak ise, dikey hareketlilikte yardımcı olur; yani kişinin konumunu üst seviyelere taşır. Belli meslek sahipleri iyi bir iletişim becerisine bilhassa bağlı olmak durumundadırlar. Gerilim dolu ecnebi ortamlarda anadili kullanmak — hattâ icabında sövgü sözleri dahi ihtiva etse— fert için bir ruhsal rahatlama getirir. Nitekim sövgülü takılmalar, samimî birincil kümelerde bir dayanışma ve sargınlık (sıkı fıkı oluş) işareti hükmündedir.

Anahtar Kelimeler: Dil / lisan; konuşma; kelime / sözcük; sosyal.

FINE POINTS AND SOCIAL GAINS OF THE LANGUAGE

Abstract

The degree of the command of the mother-tongue involves psychological and sociological dimensions, for the individual. It is an important factor in determining a person's social status. If the mother-tongue is not fully mastered, this constitutes a heavy social deprivation. On the other hand; being capable of expressing oneself powerfully in one's mother-tongue facilitates upward mobility, thereby contributing to the raising of the social status. Members of certain professions especially rely upon a good communication skill. Using the mother-tongue provides psychological relief to the individual, in distressed foreign environments, even if swearing words are involved. Indeed, ritual insults within closely linked primary groups serve as good signs of solidarity and cohesiveness.

Key Words: Language; speech; word; social.

¹ Doç.Dr., İstinye Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Sosyoloji Bölümü., sinacaya@hotmail.com

Giriş: Lisana Hâkimiyet, Bir Büyük Ayrıcalık!

Konuşmama bakan biri
Malın gözü sanır beni!
Oysa bizim gibilerine
“Dil hovardası” denir.
Esâsında safızdır, saaf...

Yazar

Birkaç yıl önce ailece mütevazı bir müzikli lokantaya yemeğe çıkmıştık. Orkestra san’at musîkisi çalıyordu. Bir kaç *nihavent* şarkının ardından *hicaz* makamına geçildi: *Şükriü Tunar*’ın şâhâne bir bestesi: “Söyleyemem derdimi, kimseye derman olmasın diye / İnleyen şu kalbimin sesini, ağyar duymasın diye! / Sakladım gözyaşımı, vefâsız o yâr görmesin diye / İnleyen şu kalbimin sesini, ağyar duymasın diye!”

Ancak şarkıcı genç “ağyar” sözcüğünü hiç kullanmıyordu. Sadece üçüncü mısradan geçen “o yâr”i, yanlış olarak nakarattaki “ağyar”ın da yerine ikâme ediyordu. Dayanamadım. Bir peçeteye not yazarak bir garsonla (bir de selâmla birlikte) sonraki günler için bir düzeltme gönderdim. Solisti incitmeyecek bir iki iltifatı da ihmâl etmedim ki daha etkili olsun. Nitekim didaktik mesajım, bir teşekkür gönderisi ile karşılandı.

Bu şarkıda muhteşem bir örtük *cinashı kafiye* söz konusudur: “Ağyar”, uğruna yanıp tutuşulan sevgilinin rakîbi (*) demektir. Bu kavram çok da “esaslı” da konu teşkil eder. Hattâ ağyar kavramı ile çok alâkalı bir de “müdârâ etmek” meselesi vardır. Şenödeyici (2012: 86) psikolojinin temel kavramlarından Oedipus karmaşası arka plânında, Dîvan şairlerinin Âşik-Mâşûk-Rakîb üçlemesi üzerinde etraflıca durmuştur. Böyle tipik bir şair; bazı deyişlerinde belirttiği üzere; kimi vakit, söz konusu rakîb ile, mevcut şartlar gereği iyi geçinmek durumunda kalır; hattâ kimi özel hâllerde, kendi başına ulaşamayacağı o yüce sevgiliye, bizatihî o hasmın sayesinde (!) yakınlaşma talihine dahi nail olur!

Geçenlerde fakültede ders anlatırken, bir vesileyle lâfin ucu, bu mevzulara doğru kaydı. Öğrencilerin dikkatle kulak kesildiğini görünce; açıklamaların biraz daha derinine dalmak vâcip oldu âdetâ. Bir örnekle somutlaştırmak münasip olacaktı:

Faraza ben mahallenin yakışıklı hayta genciyim. Lise son sınıfta çift dikiş gidiyorum. Bir de kız var ki, ben onun *hastasıyım* (bu terimin “patentini” elinde tutan ekran yıldızı *Ayhan Sicimoğlu*’nun kulakları çınlasın diyelim!). Dahası; kızcağız uzaktan bakışlarıma bir nev’i cevap da veriyor gibi, elâ gözlerini kırıştırarak! Gel gelelim, bir de keşfediyorum ki, bir rakîbin “varlığı” söz konusu. Hem de bir Karacı Pilot Üsteğmen! Maaşı, üniforması, beylik tabancası var! Pırpır-tayyare uçuruyor! Şimdi ben, bu hususta onunla nasıl rekabet edebilirim ki?

* Benzer temayı işleyen bir eser daha vardır. Gazi M. Kemâl Paşa’nın ve Celâl Bayar’ın da çok sevdikleri, zaman zaman şarkıcıyla birlikte alçak sesle terennüm ettikleri bilinir: “Cânâ, rakîbi handan edersin / Ben bînevayı giryan edersin” / *Bigânelerle ünsiyet etme / Bana cihânı zindân edersin!*” Gıriştzen Âsım Bey’in bu uşşak şarkısında, “ağyâr” sözcüğü doğrudan geçmez; onun yerine eş anlamlısı “rakîb”den söz edilir.

Kimi hafta sonları pilotun da sivil giyinip semt kahvehanesine takıldığı oluyor. Bir defasında, kahvenin gazetesini tam kendim okuyacak iken, onun masaya yanaştığını fark edip elimden bırakıyorum. Biraz sonra da sigara yaktığını görünce, kendim kullandığım kül tablasını onun önüne yaklaşıtıyorum! Derken, gayri-ihiyarî, aslında herifçioğluna yaltaklanmakta olduğumun şuuruna varıyorum birden! İşte; “müdârâ” denen kavram, tastamam bu demektir!

Dil Yetersiz ise, bu bir Yoksunluk Demektir

Hayatın akışı içinde sosyo-kültürel mahrumiyetin en önemli sebeplerinden biri, dilin kullanımında yetersiz olmaktan geçer.

Araştırmalara göre alt toplumsal katmanlarda yer alan çocukların orta tabakadan olan akranlarına göre önemli dil gelişim sorunları vardır: Cümle uzunluğu, kelime haznesi, gramer, söz dilimi yetersizlikleri gibi (Liebert et al. 1977: 423). Cook-Gumperz’in (1971: 141) belirttiği gibi dilbilgisi ve iletişim sosyal becerilerdir. Çocuk dilini soyut bir kurallar manzumesi olarak öğrenmez. Özgül bazı durumlardan geçe geçe inşa eder.

Başka bir deyişle; çocuklukta dilin gelişimi, hayatı deneyimleme / yaşantılaşma konusundaki maddî ve manevî zenginlik ne ise, tam da onunla orantılı bir gelişme kaydeder.

Göçmen gruplarının genelde toplumun kıyı köşe noktalarında kalakalmalarının önemli bir sebebi, içinde yaşadıkları memleketin dilini iyi bilmeyişleridir. Bu dil zâfiyeti onların “ana bulvar” toplum ile bütünleşmelerini engellerken, etkileşim noksanlığı dilin gelişimine de imkân vermez. Yani bir “yumurta-civciv” sarmalı içinde göçmenin aleyhine devam edip giden bir durum çıkar karşılına. Belki bazı zeki göçmen çocukları, çevrede bazı akranlarına bir şekilde ulaşip onları rol modeli olarak bu sarmalı kırabilirler; bir takım çözümler bulabilirler.

Bilhassa anaokullarının yaygınlaşmadığı önceki senelerde; çalışan annenin küçük çocuğunu dede-nine eline emanet etme mecburiyeti de sosyo-kültürel yoksunluklara götürecek meseleler ortaya çıkartırdı. Genellikle önceki kuşağın resmî tahsil ve kültür düzeyi daha düşüktür. Hele anılan aile taşradan büyük şehre gelmiş ise, eski kaba yerel şivenin izleri de bu yaşlı insanlarda çok belirgindir. İşte torun, bu gibi sebeplerden dolayı, kendi annesinin elinde bakılma durumuna nazaran çok önemli kültürel kayıplara uğrayabiliyordu.

Konuşma yeteneği güçlü kişi, bu sayede beşerî ortamlarda göze girer. Kendisini toplumun üst basamaklarına daha kolay benimsetir. Sözel ifadesi kıt bir insana göre onun dikey hareketlilik kaydetme; orun / statü açısından giderek üst konumlara tırmanma şansı çok daha fazladır. Güzel ifade gücü ona hem meslekte başarı yolunu açabilir hem de muhitini genişletebilir.

Follet’in (1992, bütüne atıf) bir gerilim romanında baş erkek kahraman bu bakımdan ilginçtir. Harry, Londra’nın bir işçi mahallesinde fakir bir dul kadının çocuğu olduğu halde, telâffuzunu asil sınıflarinkine benzeterek o camialara nûfuz eder. Vesileyle bir lord kızına da kendisini kabûl ettirir. (Harry, bulaştığı ufak tefek suçlardan kurtulmak için, anılan lord ailesi ise siyasî sebeplerden, İkinci Cihan Harbi öncesinde Amerika’ya gitmek durumunda kalırlar. Atlantik-aşırı ilk nesil pervaneli uçaklardan birinde, şans eseri Harry ve Margaret tekrar karşılaşırlar ve arasındaki hissî bağlar, seyahatte pekişir).

Bazı Meslek Erbâbı için Artı Bir Önem

Halkla ilişkiler ögesi ağır basan birçok meslekte dil becerisi ayrı bir ehemmiyet kazanır. Bir tezgâhtarın, bir tamirciye göre çok daha “dilbaz”, ya da tatlı dilli olması gerekliliği ortadadır.

İleri tahsil sonucu edinilen mesleklerde de bu anlamda kabaca bir fen ve sosyal alan ayrımı çizmek mümkündür. Bir hesap uzmanının fazla bir dil becerisine ihtiyacı olmayabilir. Ancak bir öğretmenin dil becerisine ihtiyacı elzemdir.

Doktorant yıllarını Amerika’da geçirmiş bir akademisyen tanıdık, bir gün bir anısını anlatmıştı: Bir aralık sıla özlemiyle ruhsal sorunlar geçirmiş; hattâ bir ruh hekimine gitmek durumunda kalmış. Muayene sırasını beklerken hekimin tabelâsındaki adından ve fotoğrafta gördüğü esmer cildinden onun İran kökenli olduğunu anlamış. Bir yandan arada bir kültür yakınlığı olacak diye sevinirken bir yandan da “*bunun gak guk bir İngilizcesi vardır; nasıl anlaşacağız bilmem?*” diye endişelenmiş.

Halbuki kaygıları yersizmiş. Ruh hekiminin İngilizcesi harikulâde çıkmış! Hattâ arkadaş bir aralık sıkıntılı bir rüyasını dile getirirken bir kelimeyi bulmakta bocalayınca hekim; “lep demeden leblebiyi” anlarcasına “*cesspool*” (lâğım çukuru) demiş. “*So, you fell into a cesspool, in your dream?*” (Demek rüyada, bir lâğım çukuruna düştün?). Sonuçta, hekimin adıyla ve hattâ çehresiyle bağdaştıramadığı o nefis *İngilizcesine* meftûn kalmış!

Dilin Kullanımı ne Kadar Kıvrak ise o kadar İyi!

İnsan sonradan edindiği bir dili ne derece ilerletse bile; son tahlilde ana dili kadar rahat ve “cehdetmeden” kullanamaz. Bu yüzden kişi, karşılaştığı bütün duygulanımsal hallerde gayrı-ihtiyarî anadiline savrulur. Bir münakaşada ya da bir tehlike algısında hemen akla gelen sözcükler anadilinden olurlar. Küfür ederken bile ana dili kullanmanın yeri başkadır.

Elia Kazan’ın (*), güçlü otobiyografik izler taşıyan bir romanında ilginç bir epizot geçer. Öfkeli ağabey, okulu terk ettiği ortaya çıkan kardeşini sokak ortasında yakalayıp tartaklar. Büyük bir şuurla hep Amerikanca’ya sarılan ve evde dahi kendisine “*Stavros*” yerine “*Joe*” dedirten bu göçmen; şimdi birden *Türkçe*’ye dönüverir. O da bir *Anadolu* çocuğudur ne olssa! “*Seni ‘pez*v*nk’ seni!*” diye bağırır kardeşine. “*Seni ‘eşek s*k*cisi’, seni ‘keçi s*k*cisi!’*” diye hakaretler yağdırır. Demek okulu terk etmiştir ha? Demek bu yeni memlekette cehil cühelâ kalmaya râzıdır bu sersem ha? Hem de ailenin okumuş adam olma umutları sırf kendisine bağlanmış iken...

Yıllar önce devlet eliyle Texas’a bir kursa yollanmıştık. Bir akşam kurs idarecileri biz kursiyerleri bir kabare gösterisine dâvet ettiler. Bir bayan şarkıcı sahnede komik şarkılar okuyor; gerçek Amerikan vatandaşları gülüyor, kursiyerlerin çoğu ciddiyet içinde dinliyorlardı;

* *Elia Kazan* Anadolulu bir Rum aileden gelir. Anılan romanın baş kahramanı *Stavros*, bir anlamda kendisini temsil eder. Mütareke yıllarında önce İstanbul’a göçüp Tahtakale’de hamallık işi bulur; Amerika’ya vapur bileti parası biriktirir. Sonra yeni ülkeye vâsıl olup annesini ve kardeşlerini yanına çeker. Baba bu arada vefat etmiştir. *Stavros*, en akıllı kardeşini okula koyar. *Démo* okumuş bir vatandaş olmalı, İngilizce’yi de mükemmelen öğrenmelidir. Gelgelelim genç kardeş, sebat edip okula devam etmek yerine; gizlice çalışarak bir an önce eline akçe geçirmeyi yeğler.

zira esprileri algılamak için kuvvetli bir İngilizce bilgisi gerekiyordu. Bendeniz-fakir —ki sınıfın çalışkan elemanı diye biliniyorduk— anlamını söktüğüm iki ilginç şarkı cümlesini sonradan hâfizama nakşetmişim meğer:

George is a policeman but Jack is pimp-ly. Bu mısra ilk önce “George bir polis; Jack ise bir p*z*v*mk / muhabbet tellâli / *pimp*” intibai vermek üzereyken; şarkıcı son anda yaptığı manevrayla cümleyi uzatıveriyordu. Böylece “pimp” yerine “pimply” kelimesi ikâme oluyordu. “Pimple” ise yüzdeki sivilcelere denir. “Pimply”, kelimenin sıfat hâli olup, sadece *sivilceli* anlamına gelir.

Barbara is a good girl; but Susan is horr-ible. Bu mısra ise tam da “Barbara iyi bir kız iken, [öte yanda] Susan bir fâhişe / *whore*” izlenimi vermek üzereyken; şarkıcı kız son bir dönüşümle yine cümleyi uzatıveriyordu. Böylece “*whore*” yerine “horrible” kelimesi ikâme oluyordu. “Horrible” sıfatı ise sadece *berbat, iğrenç, dehşetli, çekilmez* gibi manâlardan öteye bir şey ifade etmez.

İkinci bir Lisanda Küfür “Hazzi”

Yabancı dil öğrenen kişi elbette bu dili olabildiğince değişik ortamlarda sınamak ister. Bu merak bazı özentî öğeleri de içerir. Ona göre de yabancı dili, aynen anadil gibi yaşamak veya algılamak söz konusu olamaz. İlginçtir. Ana dilde işitildiğinde iğrenme duygusu tevlit edecek bir kavram; yabancı bir dil yoluyla algılandığında, âdetâ bir süzgeçten — bir nev’i arıtma cihazı gibi işleyen daha uzunca zihni süreçlerden— geçtiğinden dolayı; biraz farklı bir algı gerçekleşir. Bir başka teşbih yaparsak; kişi gerçek hayatta korkutulmak istemez. Bu nâhoş, arzulanmadık bir durumdur. Ancak aynı kişi, bir korku romanından pekâlâ haz alabilir.

{Konusu Konya’da geçen *Bâb-ı Esrar* adlı romanın başkahramanı Kimya Hanım da, bir aralık İngiltere’deki bir arkadaşının bu hususla ilgili bir sözünü nakleder. Bir lisanı tam anlamıyla öğrenmenin, o lisandaki küfürleri de az çok bilmekle kaim oluşuna parmak basar}. Hatırlıyorum. Üniversitede öğrenci iken bir aralık İngilizce “*shit*” (dışkı) kelimesini dilime dolamıştım. Bir gün kantinde bir ders tekrarı seansındaydık. Kalabalıkça bir öğrenci meclisi idik. Masamızda iki tane (özel öğrenci statüsünde) *Amerikalı* kız da vardı. O *İngilizce* kelime ise yine yerli yersiz, ısrarla dilime dolanıyordu. Kibrit kutusu yere mi düştü, gelsin o kelime! Masaya çay mı döküldü? Gelsin o kelime! Derken kızlardan biri diğerinin kulağına eğilip “*he keeps saying that word*” (o kelimeyi söyleyip duruyor) deyince —Sosyolog Cooley’in tâbiriyle— *ayna benlik (mirror image)* düzeneği beni uyarıverdi. Demek benim için bir lezzetiye / hedonizm oyunu veya unsuru gibi gelen o sözcük, onlara göre hiç de öyle değilmiş! Hemen özür dileyip kendimi toparladım.

Turgut Reis, hâtıratında, (*) forsalık günlerindeki *la Valette* isimli şövalyeyi tekrar gördüğünden bahseder. Anılan şövalye de bir zamanlar Osmanlı kadırgalarında kürek çekmiştir. Şimdi fidyesi ödenerek serbest kalmıştır. Turgut Reis içinden bir durum muhakemesi geçirir:

* İ. A. Gövsa’nın (t.y.) kaydettiğine göre; Turgut Reis, Korsika’da gemileriyle istirahat hâlindeyken bir Haçlı donanmasının bir parçasına gafil avlanmıştır; 1543’de büyük dostu Barbaros Hayreddin Paşa’nın Cenova’yı kuşatmasıyla tekrar hürriyetine kavuşmuştur.

“Okumuş adamdı. Anadili Fransızca’dan başka Grekçe, İspanyolca ve İtalyanca ^(*) da bilirdi. Şimdi anlıyorum ki esarete Türkçe ve Arapça’yı da kapmış!” Sonra küreklerin arasından ona doğru seslenir:

— Demek esaret, lisanlarını daha da geliştirmeye yaradı! Eh, artık seninle İslâm şairlerinin dillerinde karşılıklı küfürlü atışmalar yapabiliriz!

Şövalye cevap verir:

—Hangi lisanda istersen, *maestro*! Şeref ve haz duyuyorum! (Zincirlere bakarak) ancak, senin bu şimdiki hâlinle uygun düşer mi, bilmem.

Turgut Reis ise, sadece talihine küsebilir:

—Ne yapalım? Kaderin cilvesi!

(*Extrait du journal de Dragut Raïs, aux archives navales de sérail de Topkapı*; aktaran Ball 2008: 143-144).

Amerikan Özgürlük Savaşı yıllarında General George Washington’un hizmetine girmiş Prusyalı bir baron olan *Steuben*, yeni kurulmuş düzenli ordunun eğitimini üstlenir. Kendisi çok sert ve küfürbaz bir subay olarak tanınmıştır. Gördüğü bütün aksaklıkları ânında düzeltirken; kırık dökük İngilizce bilgisiyle, mebzul miktarda küfürlü sözler de kullanır. Neferlerin bu sövgüleri komik bulup gülmelerine ise hiç ses çıkartmaz. Yanlılıklar devam ederse yine küfre başlar. Önce Almanca, ardından Fransızca dillerinde söver sayar. Bazen de uzun ve ağdalı sövgü sözlerini yâverinin İngilizce’ye tercüme etmesini emreder! (Goedsche & Glaetli, 1963: 21).

Küfür sözlerinden bahsetmişken, bunun bazı alt-kültürlerde bir erkeklik veya yiğitlik gibi algılandığı meselesine değinmeden olmaz. Türkiye’de köylerde küçük erkek evlâdını, ödül vererek sövgüye alıştıran bazı babaların varlığından dahi bahsetmek mümkündür.

Öte yandan, İngiliz yazar Pratchett’in (2003) mizahî bir masal havasında yazdığı bir destansı hiciv romanının konusu, bir baronun egemenliğindeki hayvan yetiştirici feodal toplumda geçer. Dokuz yaşındaki kız çocuğu Tiffany; günün birinde evin bebeğini gizlice kaçıran kötü hayaller kraliçesi ile baş etmek durumunda kalır. Küçük kardeşini onun elinden kurtarıp geri getirebilmek için yegâne kozu, cüce cinlerin yardımına başvurmaktır.

Küçük kızın yeni ölmüş anneannesi, efsanevî bir çobandır. Pratik zekâlı, muhitinde itibarlı, pipo tiryakisi ve küfürbazdır. Köyün koyun kırkıcılarının da ağızları bayramlıktır ve hayvanların yünlerini tıraş ederken boyuna ağız dolusu sövmektedirler. Mavi derili ve kızıl saçlı cüce cinlere gelince, bunlar sevimli haylazlardır. Hepsinin bellerinde minik kılıçları vardır. En büyük mârifetleri; iyi dövüşçü, iyi içici ve iyi küfürbaz oluşlarıdır.

Toplumsal İşpayları (Roller) ve Dil

* Turgut Reis’in de çok akıcı İtalyanca konuştuğu tarihî metinlerde zikredilmiştir.

Linguistik kalıplar, tıpkı sosyal roller misâli, daha genel kültür kalıpları içerisinde bazı alt-kümeleri temsil ederler. Yani bireyden beklenen sosyal rol [ve ilgili davranış kalıpları] gibi kendisinden beklenen linguistik özelliklerden de bahsetmek mümkündür (Bock 1972: 213).

Argo kelimelerin altında, doğrusu, çok ince zekâların izlerini görmek mümkündür. Argonun da çeşitli sınıflandırmaları yapılabilir ki kadın ve erkek argosu ayrımı (*) bunlardan bir tanesidir. Üst toplumsal sınıflarda dahi ergenlerin argoya özentisi çok yaygın rastlanan bir durumdur; ama öğrenci argosu, meselâ bir şoför argosuyla (***) aynı şey midir? Aksine, çok farklılık sergiler. Salinger'in (1958), ünlü bir ergen roman kahramanı (***) kitapta çok akıcı bir üslup içinde resmedilmiştir. Bir epizotta bu liseli genç, dövuştüğü otel hizmetlisi yaşıtına “*sen bir moronsun!*” diye bağırır. *Bellboy* bu kelimeyi anlamaz bile; ama bir yandan “*ben bir neyim neyim?*” diye sorarken, güçlü yumruklarıyla onun midisini kum torbasına döndürür!

Türk insanı için nazım; tarihsel ve kültürel anlamda (Orta Asya'nın ozan ve kopuz geleneğinden bu yana) hep nesirden önce gelmiştir. Şiirsellik değerlidir. Kafiyeler önemlidir.

Terhisten sonra görüştüğümüz bir arkadaş, kendi birliğinden intibalar naklederken nüktedan bir üsteğmenin üzerinde çok durmuştu. Birliğin en renkli kişiliği oymuş. Kendisi için tasarladığı kısa künye tekmili bile şiirselmiş: “Üsteğmen Herdemet / İçtiğim Parl*m*nt / Komutanım emret!”.

* Erkek ve kadın kafa yapıları da önemli farklılık gasterirler. Yıllar önce, ülke çapında seçilmiş öğretmenler sıfatıyla, bakanlığın tertip ettiği bir yaz okuluna alınmıştık. Derslerin birinde hocamız Dr. Mills, tahtaya bir örnek cümle yazıp içindeki bir kelimenin manâsını sınıfa sordu: “*I bought an aquamarine shirt*”. Kimseden ses çıkmadı. Bendenizi kursun çalışkanı bellemiş bazı arkadaşlar bana doğru döndüler. Benim de sesim çıkmadı. İy ki de çıkmamış! Cümle “*su mavisi*” renginde bir gömlek satın aldım” demekmiş. Hocamız; bu kelimeyi; tuhafiyeci, ressam, modacı gibi istisnalar dışında; bir erkeğin bilmesinin zaten beklenemeyeceğini belirtti. “Kadına yakın, yani efemine bir erkek bilebilir belki” diye esprisini patlatarak güldü.

** Şoför argosundan bahsederken *Ayhan Işık*'ın başrolü oynadığı *Hızlı Yaşayanlar* adlı sinema yapıtını hatırlıyor insan. Bu başarılı çalışma, 1960'lı senelerde *İstanbul*'dan taşraya günlük gazeteleri ileten kamyon şoförlerini anlatıyordu. Bir sahnede işe yeni girmiş genç, bir yol boyu molasında kuru fasulye yemek istiyordu. Meslekî jargonda ise —mide içinde fazlaca gaz yapan — bu yemeğin adı “*egzoz*” idi. O da “*öyleyse bana da bir egzoz olsun*” diye ısmarlıyordu gıdasını...

*** *Holden Caulfield*, cebindeki hatırı sayılır harçlık ile özel okulundan firar eder. *New York* şehrinde dolaşır. Eskrim sporu yapmış Holden, ruh hâli açısından biraz garip bir gençtir. Uzun boyu ve sol profil döndüğünde muhatabına gözükten bir tutam beyaz saçı sayesinde; genç yaşına rağmen —Amerika'da 21 yaşın altı— alkollü içki bile satın alabilmektedir. Yalnızlık çeken, ergenlik bunalımını çok şiddetli yaşayan bir roman kahramanıdır o.

Bir gün sınavda gözcülük ederken bir öğrencimin kopyaya tevessül etmek üzere olduğunu sezinlemiştim. Kendisinin Mevlnakapı semtinden geldiğini biliyordum. Ona sert davranmak veya işlem yapmak yerine, utandırıcı ve caydırıcı bir manevrayı tercih ettim. O semtin folklorunda mevcut bir öğeyi bu amaçla kıymetlendirdim: “A benim *Mevlnakapılı aslan yapılı* kardeşim! Sırf kendi kğdına baksan nasıl olur?” diye seslendim. Yüzü kızarak önüne döndü. Bir diğer ğrenci “hocam, bu lfları nereden buluyorsunuz?” diye sordu. Durum, vukuatsız olarak tatlıya bağlanmış oldu.

Yakınlık Nişanesi Doğaçlama Kaba Lflar

Sıkı dayanışma içindeki bazı kümeler, söz sanatı ustalarını ayrı bir üstün yere koyarlar. Onları takdir edip sayarlar; çünkü onların, dil becerilerini, bütün bir camianın lehine kullandıklarına inanırlar. Meselâ, şerefe kadeh kaldırırken yapılan kısa konuşmalar sözel kültürün önemli kesitleridir. Hatt camia içinde birbirlerine dostne svgler ve hakaretler yağdırmak (ritual insults) bile söz konusudur! Bu gibi “yarışlara” gösterilen ilgi, sözel kabiliyetlere değer verildiğini anlatır. Kaba da olsa, bu yarışta başarı elde edenler onurlanırlar (Ginsburg 1972).

Yukarıdaki durum, Türkiye’de birçok köy kahvesi ortamları için pekâlâ geçerlidir. Büyük şehirlerde ise (*), birlikte tehlikeli bir meslek ya da zor bir tahsil icabı yakın arkadaşlık kesbetmiş yüz yüze (birincil) kümelerde bu gibi takılmalar, o grubun bir mensubu bulunmanın, benimsemiş ve gözde bir yoldaş addedilmenin tescili gibidir. Bu gibi takılmalara muhatap olan birey, alınmak bir yana, öyle hitap edilmekten keyif bile duyabilir!

Son sınıfta, okuduğum niversitenin ananev kır koşusuna ben de iştirak etmiştim. Hakem start vermeden önce seyirciler arasından birisi adımı haykırarak şöyle bağırdı:

—Ulan, g*t*nn kılı ağardı, hâlâ mı koşuculuk taslıyorsun?

Bunu diyen, lisede benden bir sınıf küçük bir eski voleybol yıldızydı (şimdi merhum A.H.Y.) ve diğer bazıları gibi, niversite yıllarında sporu terk edenlerdendi. Bendeniz-fakir ise, bilkis lise günlerinden daha yoğun sportif meşguliyetlere gark olmuştum...

Hemen bu davranış kalıbının altında yatan belirgin özenme duygusunu teşhis eyledim. Tebessüm ederek ondan yana bir nazar attım. Gcenmek şöyle dursun; hoşuma gitmişti bu sataşma! Moral bulmuştum yani.

Doğaçlama Kabalıklara Başka rnek Durumlar

(şimdi adı YDS / Yabancı Dil Sınavı diye değiştirilen ve önceden sadece Ankara’da yapılan) kamu personeli dil sınavına katılmak üzere yine başkente yol almış ve çalıştığım kurumun sosyal tesislerinde konaklamak istemiştim. Tarafıma, hiç boş yatak kalmadığı bildirildi.

O esnâda, emekli olmuş bir eski mirimi biriyle sohbet ederken gördüm; yanına gittim. Meğer senli benli konuştuğu kimse, tesisin mdrymş. Eski mirim, beni, “ulan

* Alman toplumbilimci F. Tönnies’in formüle ettiği gibi tipik köy caiması (*Gemeinschaft*) ile tipik şehir toplumu (*Gesellschaft*) iki çok farklı insan ortamını temsil ederler.

hergele!” diye karşladı, “gene mi imtihana geldin! Lisan tazminatına doymaz mısın sen?”. Bu sözün altında bir gıpta vardı. Birden kafamda bir açıkgözlük kıvılcımı çaktı. “Yırtık” bir edâyla, “işbu hergeleye, bir geceliğine, yatacak bir yer lâzım” dedim.

Sözümün asıl hedefi oradaki idareci idi. Olumlu bir tepkide hiç gecikmedi! Arkadaşının hatırına, şimdi bana, ihtiyatta tuttıkları bir üst-düzey odasını (!) tahsis etti. Sıradan odalardan daha büyük ve mefruşatı daha özenli bir oda! Tabii bayram ettim!

Bir tarihte, doğma büyüme İstanbul çocuğu bir arkadaşıla, bir Anadolu şehrinde bir lisesinin önünden geçiyorduk. O esnada öğrenciler dağılmaktaydılar. İçlerinden bir grup, aralarında sohbet ederek önümüzde yürüyordu. Bir tanesi yöresel aksanıyla birilerinin bilmem neresine goduğunu [koyduğunu] söyleyince arkadaş yüzünü ekşiterek bana baktı. Ben onun sayıp sözü işitmekten incindiğini zannettim. Hemen anladı ve bir düzeltme getirdi:

— Biliyor musun? Ben hiç de işin orasında değilim. Fakat o kaba saba şive kulağımı tırmaladı! Nâzım, Türk köylüsü için bir destanında ne diyor? “Onlar ki ana avrat küfrederler!” Bu gençler de varınlık sövgülü konuşurlar. Amma hiç değilse İstanbul ağzında sövsünler yahu! Ah, o billûr misâli İstanbul Türkçesini, nasıl da özlemişim buralarda! (Çaya 2016: 296-297).

Yıllar önce, günün birinde, bir asistan (araştırma görevlisi) arkadaşı, misafirhane odasında hüsrân içinde kendi kendisine söylenirken keşfetmişim. Bölüm başkanı sanki karşındaymış gibi ona acıklı bir sesle içini döküyor, yapıp ettikleri gayretli çalışmalarını sayıp sıralıyor ve niçin kendisine bir türlü yaranamadığını sorguluyordu.

Asıl ilginç olan, bütün bunları sayıp ederken hiç küfür ve hattâ kaba bir lâfız dahi kullanmıyordu! Onun yerine her cümlesine “behey vicdansız!” diye başlıyordu. Bu nezâhet dolu serzeniş tiradları, çok hoşuma gitmiş, takdirimi kazanmıştır.

SONUÇ

Kişi anadilinin inceliklerini ve kıvraklıklarını gayet güzel anlar, algılar, takdir eder. O kabiliyetlere doğrudan sahip bulunmak ise elbette bir üstünlüktür; bir büyük artı değerdir ki psiko-sosyal boyutlarıyla kişinin yaşamına etkir; güzel izler bırakır; tatlı çeşniler katar.

KAYNAKLAR

- Ball, David (2008). *Le faucon d'Istanbul [Ironfire, 2004]*, (İngilizce'den Fransızca'ya çev. Arnaud d' Apremont), Paris: Flammarion.
- Bock, Philip K. (1972). “Social Structure and Language Structure”, Fisman, Joshua A., (Ed.): *Readings in the Sociology of Language*, Paris: Mouton.
- Cook-Gumperz, Jenny (1971). “The Child as a Practical Reasoner”, Sanchez, Mary & Blourt, Ben G., (Ed.): *Socio-Cultural Dimensions of Language Use*, New York: Academic Press.

- aya, Sinan (Mart 2016). “Türk Musikisine Dair Antropolojik Tespitler”, *Türk & İslâm Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of Turk & Islam World Social Studies) (Tidsad)*, yıl 3, sayı 6, ss. 290-303.
- Ginsburg, Herbert (1972). *The Myth of the Deprived Child*, Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall Inc.
- Goedsche, C. R., & Glaettli, W. E. (1963). *Steuben: Cultural Graded Readers, German Series II*, New York: American Book Company.
- Gövsâ, İbrahim Alâettin (t.y.). *Elli Türk Büyüğü*, İstanbul: Yedigün Neşriyat.
- Follet, Ken (1992). *Nacht über den Wassern* [Night over Water], (İngilizce'den Alıncaya çev. Gabriele Conrad & Lore Straßl, Cologne: Sastei.
- Kazan, Elia (1983). *l'Anatolien* [The Anatolian] (Fransızca'ya çev. belli değil), Paris: Éditions Plon.
- Liebert, M. Robert et al (1977). *Developmental Psychology and Society*, Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall Incorporation.
- Pratchett, John (2003). *Kleine freie Männer* [The Wee Free Men], (İngilizce'den Almanca'ya çev. Andreas Brandhorst), München: Wilhelm Goldmann Verlag.
- Salinger, J. D. (1951, 1958). *The Catcher in the Rye*, London: Penguin Books.
- Şenödeyici, Özer (2012). “Oedipus Kompleksi Bağlamında Divan Şiirinde Âşık-Maşûk-Rakîb İlişisine Bakış”, Ankara: Gazi Türkiyat Dergisi, sayı 11, güz, ss. 79-91.
- Ümit, Ahmet (2011). *The Dervish Gate* [Bâb-ı Esrar], (İngilizce'ye çev. Elke Dixon), İstanbul: Everest Yayınları.

EK: BEŞ PÂRE MANZUME, İKİ ÇİZİM

O GÜNKÜ HINZIRLIĞIM

Benim kayımvâlidem
 (“Maaşallah” diyeyim)
Cin gibi bir kadındır.
Zekâsı çok pratik
Ve çok da keskincedir.
Öyle de bir *tecessüs*
Sahibidir azizim;
Hanımla konuşsam ben
Kulak kabartır hemen!
Bütün söylenenlere

Vâkîf olmak, *hakkıdır*:
Onun tanımadığı
Birilerinin adı
Geçer ise es kaza;
Sorar hemen “kim?” diye.
Hemen bir sözlü dipnot,
Bir özel açıklama
Gerekir tarafımdan!

Âşına olmadığı
Bir kavram veyahut da
Yabancı bir kelime
Ya kullanmayacaksın
Ya da anlayacağı
Kıvrak bir açıklama
(Lisan-ı münasiple)
Mutlaka yapacaksın!
İşin ilginç tarafı;
Bir bilgi konusuysa;
O hususun cahili
Görünür kaygısıyla;
Mahsusçuktan sormaz da
Öyle açıktan açığa!
Hafif ihsas ettirir
İşte ancak o kadar.
Benim usturupluca
Aydınlatmam gerekir,
Anlayışlı içgüvey
Sıfatım ile yani.
Kaynanam, dışlanmaya
Gelemez kesinlikle!

Geçenlerde hanımın
Çalıştığı kurumun
Sosyal tesislerine
Günü birlik uzandık
Ben, hanım ve kaynanam.
Plajın yakınında
Bir ay bahçesi vardı.
Yemeğin üzerine
Birer fincan demli ay
Höpdüretelim dedik.
Bitişik masada bir
Başka aile gördük.
Adamın emekli bir
Mensup olduğu hemen
Anlaşıyor idi.

Kadınsa bilgi, asrî,
Orta yaşlı bir hanım.
Bir aralık dedi ki:
—“*şu kabinler de amma*
İptidai yapılmış!”
Ben de lâfa karıştım:
—“*Efendim siz galiba*
Öğretmensiniz” dedim.
—“*Emekli öğretmenim;*
Nasıl anladınız ki?”
—“*İptidai* diye bir
Kelime kullandınız;
Bundan âlâ ipucu
Olur mu artık?” dedim

Ve dereden tepeden

Konuşarak bir süre
Kaynaştı aileler.
Göz ucuyla bir ara
Kaynanama bakındım.
Ve anladım derdini:
“İptidaî” sözcüğü
Hele hele bu denli
Vurgulanma üstüne
Sanki somutlaşmıştı!
Sivri bir kıymık gibi
Takılmıştı besbelli
Kuvvetli belleğine!
Bir punduna getirip
Ona bir açıklama
Yapmam icap ederdi:
*Çok ilkel, üstünkörü,
Adamakıllı basit,
Yalap şalap yapılar...*

Ne zamandır ilk defa
Yapmayacağım tuttu!
Hiç oralı olmadım.
Üstelik için için
Sorar diye bekledim
Çiğner de prensibini...
Elbette ki sormadı.
Zaten arada karım
Olduğundan, fısıltı
Menzili dışındaydım.
Biraz zaman geçirdim
Ve “demlendi” kelime
Sohbetin tıklar tıklar

Seyri içerisinde...
Buna rağmen gene de
Sonradan düşününce
Bir pişmanlıktır aldı
Götürdü desem beni?
*“Mal azgınlığı gibi
İlim azgınlığı da
Vardır”* demiş bir bilge
Daha asırlar önce.
Bağdatlı İmam Şıbl...

Yazar

BİR SÖZCÜKLE BİRLİKTE
KİPİRDAYAN ANILAR...

Geçen gün katıldığım
İngilizce sınavı
Çöller ile ilgili
Bir pasaja yer vermiş:
*“ller ill düz değil
Ve bitki örtüsünden
İll yoksun değildir”*
Diyordu bir yerlerde
Çok çarpıcı bir cümle.
Engeliler, kayalar
Ve çok az su isteyen
Bitkilerin bolluğu
Pekl da mümkünmüş!
l tasnifi için Őart
Pre-si-pi-tas-yon-un
Yılda yirmibeş santimden
Azlığıymış sadece.

Pre-si-pi-tas-yon mu?

Bu kelime âniden
Kuşatıyor beynimi!
Kapılıp gidiyorum
Yılların öncesine:

“*Atmosferdeki kirlenmeler*
(*Dumanlar ve saire*)
Karlar ve yağmurlarla
Pre-si-pi-te olurlar”

Diye sesli okuyo'm
Kitabımdan bir cümle.
Etüd salonundayız
Ve sosyal antropolog
Kız arkadaş yanımda
Soruyor merakından:

— “*Ne demek istiyor ki?*
Pre-si-pi-te olmak?”

Ben ise çok kasıntı
Bir edâyla diyorum:
— “*İnsanbilimci elbet*
Bilemez bu sözcüğü.
'Çökelirler' demek bu!”

Derken başka bir sahne
Beliriyor gözümde:
Öğretmenler kurulu.
Not defterlerimizi
Çıkartmışız hepimiz!
Müdür gelmeden önce
Kimya öğretmenin
Not defterinde bazı

Ucu aŐađı d6n6k
Ok iŐaretlerine
G6z6 kayan meslektaŐ;
Soruyor: “*Bunlar da ne?*”

Sırtıyor Kimyacı.
— “**6kelek** işareti
Hoca hanım, bu oklar.
6kelme tepkimesi
6r6n6n6n sonuna
Konur bu minnacık ok!
Çakan 6đrencileri
B6yle iŐaretlerim!
Serde Kimyacılık var!
6rneğin bu sayfada
Benim 6keleklerim,
Bakayım kaç taneymiŐ?”

Hoca hanım hayran bir
İkinci bakış ile
Mırıldanıveriyor:
— “*Ben de mi 6yle yapsam*
BaŐarısızlıkları
DeFTERde belirtmeye?”

Birden irkiliyorum!
Sınavda olduğumun
Farkına varıyorum!
(YDS dedikleri
Yabancı Dil Sınavı,
6lm6Ő eşek yaŐımda!)
Demek bir hayli zaman

Kaybettim bu arada!
Bu zihnî meşguliyet
Birazcık pahalıya
Patladı hesabıma!
Keskin bir falçatayla
Kesip atarcasına
Hülyalar şeridini;
Sonraki sorulara
Yoğunlaşmak üzere
Zorluyorum kendimi...

Yazar

MUHTEŞEM “KOLLEKSİYON”

—Lisanlar Fantezyası—

Muhtemel olmasa da
Mümkün, kuramsal bazda!
Olamaz mı ki yani
Öyle şanslı bir kişi?

Meselâ diyelim ki
Anne Girit muhaciri
Çocuk bu vesileyle
Teyze ve dayılardan,
Bir de büyükanneden
Kapıyor Yunanca'yı.

Baba tarafı Kırım.
Bu yüzden babaanne,
Amcalar ve halalar
arasında da Rusça
Nakşoluyor kafaya!
Hiç emek vermeksizin

İki dil etti gitti
Türkçe'nin yanı sıra.
(Ebeveyn Felemenk'te
çalışıyor bu yüzden
Çocukcağız da zaten
Her iki dedesinin
Ellerinde büyüyor).

Tabii ki tatillerde
Ana-baba yanına
Gide gele *Dutch* dili
Yine hiç zorlamasız
Absorbe ediliyor
Beyin hücrelerinin
Körpe *rezervlerine*.

Akrabasından biri
Osmanlı döneminde
Halep taraflarına
sürgün yemiş; dönüşte
Eşinin hatırına
Kilis'te yerleşmiş ve
Çift çubuk da edinmiş.
Toprağına bağlı, zengin...
Onun oğlu çocuksuz.
Bizimkini yanına
aldırıp ilk okulun
son iki senesinde
ihtimamla bakıyor.
Bu sayede afacan
Hem evde konuşulan
Hem de çarşı pazarda

Lisanın İncelikleri Ve Sosyal Getirileri

Kulaklara çalınan

Arapça'yı söküyor...

Sonra Galatasaray

Lisesi'ne geliyor.

Okulda kazandığı

ilk lisan: Fransızca !

Lise iki yılında

Şu AFS programı

uyarınca seçilip

Texas'a yollanıyor.

Kısmete bak: yanına

verildiği aile

Hispanik orijinli!

(Bu güney eyalette

Latino-Amerikan

nüfusu hiç az değil)

Evde konuşulan dil

İspanyolca madem ki,

Bu lisanı kıvırmak

da kahramanımıza

oluyor vâcip gibi!

Bu arada okulda

Ve sosyal çevresinde

İngilizce pişiyor

(Zaten Galatasaray

seçmeli dil olarak

birazcık öğretmişti).

Bir yıl sonra dönüyor.

Lise son senesini

tamamlıyor ve derken
Bir Ankara dönemi
başlıyor hayatında:
Önce Hacettepe'nin
Almanca Kimya'sını
kazanıp böylelikle;
Hazırlık sınıfında
Yükleniyor bu dile...
Ancak iki yıl sonra
Kimya öğrenimine
hâlâ ısınamıyor...

Tekrar sınava girip
Bu defa Dil-Tarih'in
Japonca bölümüne
yaptırıyor kaydını.
Dört senenin sonunda
Pekiyi dereceyle
alıyor diplomayı

Vatanî görevinde
Tercüman yapıyorlar.
Terhisinin ardından
Güzel bir iş buluyor.
Bir seneye kalmıyor,
Çalıştığı kuruluş,
Hârîka gencimizi
Tam üç seneliğine
Napoli'ye yolluyor.
İtalyanca dediğin
Lâtin kökenli olup

Lisanın İncelikleri Ve Sosyal Getirileri

Çok çok iyi bildiği

Fransızca diline

Adamakıllı benziyor!

Üstelik bu esnâda

Rumen, Boşnak ve Bulgar

arkadaşlar buluyor.

Serde *Osmanlılık* var;

İyi anlaşıyorlar!

(Tıpkı *Atilla İlhan*'ın

Ellili senelerde

Fransa'da takılırken

Yaptığı gibi yani.

Fransız Ulusu nasıl

yabancılara karşı

Soğuk ve “*burnu büyük*”

—üstâdın tâbiridir—

davranıyor ya hani;

İtalyanlar için de

birazcık doğrudur bu)

Ve dostlar meclisinde

Bu üç lisanı dahi

Bâdem gibi eziyor

Bizim *lingomanımız!*

Rumence, Fransızca'ya

benziyor ne de olsa:

O da Lâtin kökenli.

Ya Sırpça ve Bulgarca?

Slav dilleri onlar.

Çocukluğundan gelen

Rusça'ya benziyorlar...

Kahramanımız bugün
Daha otuz beşinci
Yaşına varmamışken
Bildiği dillere bak!
Bu ne muazzam talih!
Ve ne büyük yetenek!
Ne diyelim, darısı
Yabancı dil tasası
Çekenlerin başına...

Yazar

LİSANIN SAYESİNDE

KURTARDIK İTİBÂRI...

Bundan seneler önce
Sevdiğim bir şehirde
Bir hafta konakladım.
Aylardan temmuz idi.
Bir cami avlusunda
Üst üste bir kaç defa
Peynir-ekmek-karpuzla
Koyun yoğurdu yedim.
Mimarı bilinmeyen
Büyük amma sâde bir cami...
Bu gibi yapılarda
Yüreğimde ılık bir
Huzur meltemi eser!

Gözlüklü ve bıyıklı
Orta yaşlı bir adam
(Vakıflar memuruymuş,
Sonradan anlaşıldı)
Uğraşmaya kalkıştı

Benim durumum ile.
Avludaki köşeme
Yaklaşık otuz metre
Mesafede bir masa
Bir kahvenin önünde.
Adam hep o masada.
İşitme *menzilime*
Gelen kısmî cümleler
Bütünlendi kafamda...

Soruşturdu önce bir:
“Bugün üçüncü defa
Geldi aynı köşeye.
Tanıyan var mı bunu?”
Cemaatten bir yaşlı
Benden taraf konuştu:
“Çocuk bur’da yemeyi
Seviyor her nedense.
Ettiği bu masrafa
Bakılırsa lokanta
Belki bundan ucuza
Gelir delikanlıya”.
Bir başkası da dedi:
“Serseri olamaz bu.
Gömleği yeni, temiz.
Hem İstanbullu gibi.
İstanbul ki cahili
Okumuşundan yeğdir!”
Memur iddiaıydı:
“Etrafa bir çöp atsa
da oradan tuttursak
yasak etsek gelmeyi!”

Dedi bir seferinde.

Ben bunu yapmıyordum.

(Yoğurtçunun verdiği)
Bir gazete kanadı
Paklıyordu tümüyle
Karpuzun artığını.
Bir çöp bidonu vardı
Avlunun en ucunda.

Diyordum “herif gelse,
Tatsızlık çıkarmadan
Münasip bir gerekçe
Ne söylesem ki buna
Kanaat edeceği?
Okuduğum bölümü
Sanki Ar-ke-o-loj-i
İmiş gibi yansıtısam,
Talebe kimliğimde
Yazılı ne olduğu.
İspat isteyecek bu...”

Derken altıncı günde
Avrupalı bir turist
Su içti şadırvandan.
Benden yana bakınca
İngilizce bir selâm
verdim ve arkasından
Uzattım kendisine
bir dilim karpuzumdan.
Teşekkür etti aldı.

Ertesi gün son defa
Mûtaad kampımı kurmuş
Yiyorken nevalemi
O turist gene çıktı.
Beni görünce geldi:
“Demek burası,” dedi

*devamlı bir üs gibi
olmuş âdetâ sana!”*

O esnâda avlunun
Tâ öteki ucunda
Bir berduş gözükmüştü.
Gözlüklü, masasında
şöyle bir kımıldandı:
“*Dikkat kom ’ser geliyor!*”
Bir yandan göz ucuyla
Beni de süzerekten
“Bir taş ile iki kuş”
misâli uyarıyı
bana da yolluyordu.

Bu, vesile olunca
Uzadı konuşmamız.
Memurun tehdidini
aktardım kendisine.
Berduşun oralara
bir nazar savurarak.
Bir de yorum ekledim:
“*Bir cami bir komisere
göre bir yer olamaz!*”
Hoşuna gitti bu cümle.
“*Vecize gibi oldu*”
dedi; güldü bir güzel.
“*Doğru diyorsun dostum,
doğru diyorsun*” dedi.

Turist gittikten sonra
Çok tuhaf bir gelişme
çıkıverdi ortaya:
Bir bardak çay uzandı
Bulduğum noktaya
Kahveci çırağından!

Çocuk açıkladı ki
Bizim *memur* göndermiş.
İngilizce dilinden
Bizim deminki sohbet
Birazcık uzayınca
“Ye kürküm ye” misâli
Bir etki yapmış belli
Uzaktan-tanışıkta.
(Zaten memurluğu da
böyle çıktı ortaya).

Yazar

HASEDE MAĞLÛP OLDUM !

Sinema dönüşünde
Gecenin ikisinde
Bizim etüd salonu
Apaydınlık değil mi?
Çalışkan arkadaşı
İçerde *enseledim!*
Ve Tıbbiye İki'den
terk olmam sıfatıyla,
Medikal bir *lisanla*
Uyarıya kalkıştım:
— *Arkadaş, bu gidişle*
Önce sürmenaj olur;
Daha da üstelersen
(Allah esirgesin ya)
O kıymetli beyninde
An-se-fo-la-pa-tik bir
gelişim sonrasında...
Daha bitmeden lâfım,
— *Ne demek bütün bunlar?*
diye kesince saf saf;
Bu denli cahilliğe
Artık dayanamadım:
— “*Dediğimin Türkçesi,*
Anlayacağın dilden,
En yaklaşık çeviriyle
‘beyin *m-cık-la-ma-sı’
deyip kapıyı çarptım...

Yazar

Şekil-1. Son Osmanlı döneminden bir külhanbeyi portresi. Onların, muhtemel bir hasma meydan okurken kullandıkları, apayrı bir jargonları vardı (Yazarın çizimi).

Şekil-2. Günlük konuşmada telâffuz ve kelime seçimi; gerek eğitim seviyesi, gerek sosyo-kültürel durum ve gerek etnik âmiller ile bağıntılıdır. Meselâ siyahî (Afro-Amerikan) bireyin konuşması, beyaz Amerikalı memleketlisinden oldukça farklıdır (Yazarın çizimi).